
SREČANJA Z MAJEVSKO RELIGIJO

Borut Korun

127

IZVLEČEK

V treh mehiških zveznih državah polotoka Jukatana, v državi Chiapas in v Gvatemali že tisočletja živijo različna majevska ljudstva, ki so ustvarila gotovo najrazvitejšo civilizacijo vsega Novega sveta. Špansko osvajanje teh dežel je uničilo to sijajno civilizacijo, posebno ostro in neusmiljeno pa so evropski prišleki nastopili proti majevski religiji, ki so jo imeli za hudičevo delo. Kljub večstoletnem preganjanju pa se je v gozdovih Jukatana in gorah Gvatemale ohranilo mnogo verovanj, obredov in običajev, ki so del nekdanjih religij. O srečanjih s temi duhovnimi prežitki sijajne majevske civilizacije govori ta članek.

ABSTRACT

Various peoples of Maya origin have been living in the three Mexican federal states of the Yucatan peninsula, in Chiapas and Guatemala for millennia. Here, they created the most mature civilisation of the New World. The Spanish conquista of these countries destroyed their splendid civilisation. The European conquerors demonstrated particular cruelty and ruthlessness in fighting Maya religion, which they considered to be the work of the devil. In spite of centuries of persecution, many beliefs, rituals and habits which were part of the past religions have been preserved in the Yucatan woods and Guatemala mountains. The author describes his encounters with these spiritual survivals of Maya civilisation.

Izraza »majevska religija« v naslovu ne gre razumeti v enakem ali podobnem smislu, kot če bi napisal krščanska, judovska, islamska ali katerakoli svetovna in razvita religija našega časa. Verovanja, običaji in navade sedanjih majevskih ljudstev so relikti nekdanjih verovanj, ki so brez dvoma imela svojo globoko in razdelano filozofsko in kozmološko osnovo. Ti ostanki nekdanjega verovanja ali verovanj pa so poleg tega še skriti, preoblečeni ali prebarvani z vsiljenimi katoliškimi dogmami in rituali. Zato je govor vedno le o religioznih artefaktih, o delih, iztrganih iz celote, ki je pozabljena, o osnovah neke religije, ki so se obdržale zato, ker je bila majevska religija v svojem bistvu tesno vezana na način življenja indijanskih množic Jukatana, Chiapasa in Gvatemale.

Razlage, ki poskušajo obnoviti uničena majevska verovanja, slonijo na dveh osnovah: na omenjenih verskih preostankih in na pričevanjih, ki govorijo o religiozni situaciji v časih pred španskim osvajanjem. Ta pričevanja so lahko zapis španskega kronista, pričevanje samih osvajalcev, verske knjige, ki so jih napisali domačini kmalu po osvojitvi v domačih jezikih, originalni hieroglifni kodeksi, ki so ušli načrtnemu španskemu

uničevanju in seveda nešteti arheološki predmeti, zgradbe in podobni trajni ostanki, ki so, kot je to pri vseh prvobitnih kulturah, večinoma tako ali drugače povezani z religijo ali vsaj z religioznim dojemanjem sveta in življenja.

Teorije, ki nastajajo ob proučevanju tako različnih in med seboj nepovezanih virov, si navadno nasprotujejo. Navadno jim ne uspe restavrirati majevskega verskega sistema v celoti, pomagajo si s primerjavami in analogijami iz verstev drugih srednjeameriških indijanskih ljudstev in podobno.

Jasno je, da tudi pričujoči zapis bolega za omenjenimi slabostmi, poleg tega pa je nastal po vtisih in bežnih spoznanjih in srečanjih s potovanja, ki ni bilo profesionalno, ampak ljubiteljsko in ki je bilo za poglobljeno terensko delo absolutno prekratko. Zato tudi naslov Srečanja z majevsko religijo.¹

128 GOVOREČI KRIŽI

Da bi razumeli nekatere verske prežitke na Jukatano, se je treba povrniti v sredo prejšnjega stoletja, ko je tam izbruhnil upor majevskih kmetov, ki ga mehiški zgodovinarji imenujejo Vojna kast (La guerra de castas). S tem imenom za vojno med Maji in mehiško vojsko hočejo boju dati povsem socialno noto, ga predstaviti za predhodnika mehiške revolucije iz leta 1910 in zakriti dejstvo, da je šlo poleg tega tudi za upor neke zatirane civilizacije in da je bil upor versko obarvan. Upor, ki se je začel 30. 7. leta 1847, se je končal, ko se je jedro upornikov leta 1850 umaknilo v vzhodne dele polotoka in tam v težko dostopnih gozdovih ohranilo svojo samostojnost do začetka tega stoletja, na nek način celo do tridesetih let, ko je še prišlo do majhnega spopada z mehiškimi vojaki.

Da ni šlo le za socialno motivirano revolucijo, dokazuje vodstvo upornikov, ki mu je načeloval Nohoch Tata (Veliki oče), ki je združeval tako vojaško kot versko oblast. Bil je nekaj posnetek poglavarja klasičnih majevskih mest, ki so mu pravili halach uinic.²

Religija upornikov je bila nekak sinkretizem med staro majevsko religijo in med katolicizmom. Osrednje mesto v novem kultu so imeli trije »govoreči križi«, narejeni iz lesa, odeti v huipil (belo platneno oblačilo majevskih žensk na Jukatano), za katerimi so se med ritualom skrili voditelji upora in govorili svojim vernikom.

Križ seveda ne pripada nujno le krščanstvu, saj je v klasičnih majevskih časih simboliziral tako strani neba kot drevo življenja, rastlino, ki je lahko tako koruzno steblo kot sveto drevo ceiba.

Upodobitve tako stilizirane rastline so znane iz klasičnega majevskega mesta Palenque, kjer se po njej imenujeta dve tempeljski zgradbi, Tempelj križa in Tempelj listnatega križa, upodobitev simbolne rastline, ki je hkrati nekaka os sveta, pa je tudi na pokrovu grobnice iz Tempelja napisov. Da je ideja majevskega križa preživela nekaj stoletij in postala temelj nove religije, kaže na trdoživost majevskega verskega izročila.

Jukatanski uporniki, ki so se umaknili na vzhod, v del polotoka, ki je danes država Quintana Roo, so si v težko dostopnih gozdovih zgradili svoje mesto Chan Santa Cruz in v njem postavili tempelj govorečih križev. To zadnje majevsko mesto so vojaki federalne armade zavzeli maja leta 1901 in ga preimenovali v Felipe Carillo Puerto.

Prvič sem na poti iskanja sledov za majevskimi uporniki v Felipe Carillo Puerto

¹ Potovanje je opisano v knjigi Kača in jaguar, ki je izšla v septembru 1993.

² Jorge Gonzales Duran, La zona Maya - Los rebeldes de Chan Santa Cruz, Merida 1977.

Procesija v Chichicasteangu ♦ Procession in Chichicasteangu ♦ La procession à Chichicasteango.

prišel leta 1977 (nekaj let pred tem je umrl zadnji majevski poglavar Francisco May Pech). Takrat sem lahko ugotovil, da v mestu od Majev ni ostalo skoraj nič, v njem prevladujejo naseljenci iz drugih delov Mehike, Tempelj govorečih križev pa so že po osvojitvi spremenili v katoliško cerkev. Deset let pozneje sem drugič pripotoval v vzhodne kraje Jukatana. Tokrat sem vedel, da so se poraženi uporniki razkropili po gozdovih države Quintana Roo in da živijo tudi v nekaterih vaseh sorazmerno blizu glavnega mesta. Uspelo mi je priti v dve vasi, kjer živijo potomci nekdanjih upornikov, to sta Xcocal in Chan Cah. Slednja je znana po knjigi Chilam Balam de Chan Cah, gre za eno od knjig, ki so jih po španski osvojitvi napisali majevski duhovniki, posebna kategorija duhovnikov, ki so tolmačili zapise v knjigah in voljo bogov. (Chilam balam, knjige jaguarskih duhovnikov. Po analogiji s pozneje v tekstu omenjeno besedo Balam Nah bi bil verjetno primernejši prevod Knjiga skrivnosti). Prebivalci vasi Xcocal in Chan Cah so zvesti religiji Treh govorečih križev, imajo novo in zidano cerkev (žal gre za nekako brezoblično betonsko zgradbo), ki je ni bilo mogoče obiskati, ker ni bilo duhovnika. Tudi svete knjige nisem mogel videti, saj je ne pokažejo nikomur. Uspešnejši je bil obisk v vasi Xcocal, ki je, tako kot Chan Cah, eno od središč majevske religije. Tri govoreče križe so majevski uporniki po porazu leta 1901 odnesli v tri vasi in le enkrat na leto jih prinesejo enkrat v eno, drugič v drugo ali tretjo od teh vasi in praznujejo.

V Xcocalu sem si smel ogledati tempelj (prepovedali pa so mi fotografirati), ki seveda v ničemer ne spominja na tempelje iz klasičnih časov majevskih mest, ampak je podoben majevskim hišam s podeželja, ki so ovalnega tlorisa in pokrite s palmovimi vejami ali s posebne vrste travo. Tempelj je precej večji kot navadne domačije mejevskih kmetov in zidan, vendar je brez podstrešja.

130

Njegove notranje površine so pobarvane zeleno - zelena je bila barva plodnosti in zato sveta že v klasičnih majevskih časih. Po svoji notranji ureditvi me je spominjal na krščanske cerkve, saj je del okrog oltarja ločen od ostalega prostora z nizkim svetlozeleno prebarvanim zidom, na katerem piše Naca Santa Cruz Xbalam Nah. Santa Cruz pomeni sveti križ in se nanaša gotovo na enega od treh svetih govorečih križev, ki ga hranijo v templju in ki ga seveda nisem smel videti, balam nah pa pomeni gotovo isto kot v jeziku celtalskih Majev Na balom - hiša jaguarja. Če to drži, pomeni, da v religiji govorečih križev ni ohranjena samo kontinuiteta le teh, ampak da še vedno častijo tudi jaguarja, ki je bil v mnogih srednjeameriških verstvih simbol za noč in za podzemlje, pogosto pa so ga povezovali tudi z gromom, ki prinaša dež ali pa mu pripisovali višek spolne sile. O tem pričajo skoraj identične skulpture, ki pripadajo dvema različnima kulturama, olmeški iz obal Mehškega zaliva in sanagustinski z juga Kolumbije, in ki kažejo spolni odnos med jaguarjem in žensko. (Mogoče pa je pravilnejši prevod, kot ga ponuja majolog Alfredo Barrera Vasquez. Po njegovem mnenju pomeni Balam Nah hiša skrivnosti. Beseda balam sicer v resnici pomeni jaguarja, vendar jo je treba v tem primeru razumeti v prenesenem pomenu, kar ni čudno, saj je jaguar, kot že omenjeno, posebej temne, skrivne, podzemne plati religioznega dogajanja.)

V templju je bilo še nekaj podrobnosti, med katerimi velja omeniti kotle in preproste mize pred oltarnim zidom, na mizah pa so bile posode - olesenele buče. Vse to posodje rabi obrednemu uživanju pijače, ki jo pripravijo iz koruzne moke in ji pravijo atole.

Medtem, ko sem si ogledoval notranjost templja, je vanj stopil starejši možakar v snežnobeli srajci in svetlih hlačah in začel glasno moliti v majevskem jeziku, vmes pa je pozvanjal z zvoncem, ki ga je držal v roki. To je bil Yum batab, majevski duhovnik. (V klasičnih majevskih mestih je bil verski in posvetni vladar halach uinic, batabi pa so bili njemu podrejeni uradniki, ki so vodili manjše upravne enote, kontrolirali plačevanje davčnin in tudi poveljevali manjšim oddelkom vojakov.)

Upor majevskih kmetov in rojstvo nove religije pomeni, da je bila v času konkiste majevska civilizacija sicer poražena, da pa njeno bistvo ni bilo uničeno. V manjši meri velja to še danes. Znano je, da se v primerih, ko deževje ne pride ob običajnem času, majevski kmetje še vedno obračajo na šamane s prošnjami za pomoč. Osnova majevske civilizacije je poljedelstvo in okrog poljedelskih potreb je zrasla tudi majevska razlaga nastanka in funkcioniranja njihovega sveta. Verjetno je bila prav matematična predvidljivost nastopa deževnega in sušnega obdobja v zemljepisnih širinah, kjer so živela in še živijo različna majevska ljudstva, eden od ključnih pogojev za nastanek te civilizacije. Če deževje ne bi prihajalo vedno približno ob istem času, in zaradi tega se je pri Majih visoko razvila astronomija, vedenje o koledarju in sploh matematika, bi bilo poljedelsko delo zelo oteženo in bi kmetje gotovo ne mogli preživljati vseh ostalih socialnih plasti.

Zaradi te organske povezanosti in prepletenosti ter soodvisnosti z vsakdanjim življenjem so korenine te civilizacije med poljedelskim prebivalstvom Jukatana še vedno žive.

CHICHICASTENANGO

Versko središče Kičejev, najštevilnejšega majevskega ljudstva v Gvatemali, je prav gotovo mestece Chichicastenango. To mesto ima tudi danes približno takšno vlogo, ki so jo igrala klasična majevska mesta. Ta so bila namreč predvsem verska in občasna trgovska

Chuchcaju pred cerkvijo Santo Tomas v Chichicastenangu • Chuchcaju in front of the Santo Tomas Church in Chichicastenango • Un Chuchcaju devant l'église Santo Tomas à Chichicastenango.

središča kmečkega prebivalstva, v središčih pa se je zbirala tudi verska in posvetna oblast. Večina majevskega prebivalstva klasičnih časov ni živela v mestnih naseljih, ampak v poljedelski okolici, ki pa se je začejala že za zadnjimi kamnitimi zgradbami, piramidami ali palačami vladarjev. Majevska mesta so neopazno prehajala v podeželje, prebivalci pa so se v središčih zbirali periodično, ko so hoteli na sejnih zamenjati, prodati ali kupiti kako blago ali ob verskih praznikih, ko je bilo treba sodelovati pri verskih obredih.

Nekaj zelo podobnega se danes dogaja s Chichicastenangom in vasi v bližnji in daljni okolici. V mestu samem živi le malo Indijancev, kot povsod v Gvatemali prevladujejo tudi v tem mestu ladini - akulturirani in rasno mešani prebivalci Gvatemale. Vsako soboto, ko je semanji dan, pa se v mestu zberejo množice Indijancev. Središče mesta, pravokotni trg pred cerkvijo Santo Tomas ima obliko in zgradbo, ki odgovarja tej funkciji in je podoben trgom klasičnih majevskih mest. Za ta mesta so značilni trgi, ki jih na dveh straneh omejujeta dve piramidni zgradbi s templjema, kar gre gotovo povezovati z dualističnim pogledom na svet. Tak je recimo Tikal, eno največjih majevskih klasičnih mest. Njegov Veliki trg krasita dve piramidi, na zahodni strani Tempelj jaguarja, na vzhodu Tempelj mask.³ Piramida je kot vedno le nekak podstavek templju, nekaka osnova, katere oblika in zgradba pa imata pogosto funkcijo modela kozmoloških predstav, nekakega v kamen narejenega koledarja (Kukulcanova piramida v Chichen Itzi) ali astronomske opazovalnice. Zelo pogosto je piramidna osnova služila tudi za grobnico kakemu majevskemu mestnemu verskemu in posvetnemu poglavarju - halach uinicu (Tempelj napisov v mestu Palenque) - kar pa seveda ne pomeni, da je treba po vzoru Thora Heyerdahla takoj iskati zvezo med majevsko in egipčansko civilizacijo.

Dualizem v majevski mitologiji je osnova pripovedi v sveti knjigi gvatemalskih

³ Herbert Wilhelmy: Welt und Umwelt der Maya, Muenchen 1981.

Kičejev Popol Vuh, ki jo je podobno kot knjige Chilam Balam, kmalu po španski osvojitvi napisal domačin večš abecedne pisave. V njej nastopata dva para dvojčkov, ki predstavljata najvišjega boga majevskega višavja, to sta Hun Hunahpu in Vucub Hunahpu. Hun pomeni v jeziku Kičejev ena, vucub pa sedem. Bog Hunahpu je torej hkrati eden in hkrati dvojen, je eden - celota in hkrati predstavlja sedmero najpomembnejših točk vesolja.⁴

Vzorov za to dvojnost je v naravi vse polno: sonce - mesec, svetloba - tema, deževno - sušno obdobje, življenje - smrt, moški - ženska in podobno. Bog središča vesolja (oziroma Bog sedem) Hunahpu postane v času pomladanskega enakonočja Bog središča Zemlje, iz nebesnega, astralnega božanstva se pred začetkom deževnega obdobja spremeni v boga plodnosti. V tem je njegova dvojnost.

132 Zelo pomembno pa je v majevski tudi število sedem, ki so ga - po Rafaelu Girardu - Maji dobili tako, da so na svoji pravokotni in enodimenzionalni skici vesolja označili vse pomembne točke navideznega sončevega potovanja med letom: sončni vzhod in zahod ob zimskem in poletnem solsticiju (štiri točke), vzhod in zahod sonca v času obeh ekvinokcijev (dve točki) in seveda središče vesolja, oziroma središče pravokotne skice.⁵

Na Kukulcanovi piramidi v Chichen Itzi se nekaj pred sončnim zahodom ob času ekvinokcija na zid, ki obrobja stopnišče piramide, projicira sončna svetloba v obliki sedmerih enakostraničnih trikotnikov, kar nas seveda takoj spomni na ime Bog sedem. Stopnišče oziroma njegova balustrada se na obeh straneh končuje z ogromno kamnito kačjo glavo. Sedem svetlobnih trikotnikov predstavlja zato telo kače. Če si ogledamo telo klopotače *Crotalus Durissus Durissus*, opazimo, da ga tudi krasijo enakostranični trikotniki. Tudi kamniti glavi ob vznožju stopnišča dajeta misliti, da so imeli Maji v mislih klopotačo in ne morebiti nestrupeno *Boo constrictor*, ki ima sicer tudi s trikotniki okrašeno telo. Pojav tega svetlobnega fenomena je bil v očeh majevskih vernikov viden aspekt prihoda nebesnega božanstva na zemljo.⁶

Chichicastenango je ohranil vse bistvene lastnosti majevskih ceremonialnih centrov. Vsako soboto je v Chichicastenangu sejem in takrat je mesto polno Indijancev v njihovih pisanih nošah. Osrednji trg v mestu je pravokotne oblike, obe krajši stranici pa omejuje dvoje širokih stopnišč, vrh katerih stoji na eni strani cerkev Santo Tomas, na drugi pa cerkev El Calvario. Seveda ni treba posebej poudarjati, da sta stopnišči pravzaprav nadomestilo za stopničasto piramido, cerkev pa za tempelj vrh nje. Na stopnišču - predvsem pred cerkvijo Santo Tomas, ki je večja in pomembnejša, je na semanje dni vedno pestra množica počivajočih Indijancev, prav tako pa tudi takih, ki so zatopljeni v molitev ali v žrtvovanje. V ogenj mečejo koruzna zrna, kopal - staro majevsko kadilo, katerega dim ovija belo pobeljeno cerkev, njeno notranjost pa osvetljuje svetloba desetih prižganih sveč, ki so seveda tudi namenjene majevskim božanstvom.

Ob cerkvi je videti tudi množico indijanskih duhovnikov, ki jim Kičeji pravijo chuchkajau in ki vihtijo kadirnice (preluknjane prazne konzervne škatle na vrvciah), v katerih gori in se kadi kopal.

Chichicastenango seveda ni edino mesto, kjer je moč opazovati kičejevske verske rituale, je pa najizraziteje ohranjena njegova podobnost s klasičnimi verskimi centri kot je Tikal. Indijanske poganske žrtvenike je moč odkriti tudi v neposredni okolici

⁴ Rafael Girard; Die ewigen Mayas, Wiesbaden.

⁵ Rafael Girard, Die ewigen Mayas, Emil Volmer Verlag, Wiesbaden.

⁶ Luis E. Arochi: La piramide de Kukulcan - su simbolismo solar. Mexico 1984.

Obred pred Pascual Abajom • Ritual in front of Pascual Abaje • Le rituel devant Pascual Abajo.

Momostenanga, kjer sem se pogovarjal s kičejevskimi šamani in ugotovil, da še povsem obvladajo 260-dnevni ritualni koledar colkin. Žrtvenike v okolici Momostenanga je moč najprej opaziti po kupih črne, ožgane lončevine, ki jo razbijajo na dan, ko se začne obredno, 260-dnevno obdobje. (Kar presenetljivo spominja na azteški praznik Novega ognja, ko so ob zaključku 52-letnega obdobja pogasili vse ognje v deželi in razbili vso lončevino. To 52-letno časovno obdobje pa je nastalo takrat, ko so se izčrpale vse kombinacije dnevov 260-dnevnega in 365-dnevnega leta.) Ob žrtvenikih zelo pogosto ležijo darila bogovom, cvetovi (največkrat beli cvetovi kale). Šope kal sem našel zapičene v obrežni pesek tudi na bregu jezera Chicabal, ki je nastalo v ugaslem ognjeniškem žrelu. Ti cvetovi so bili gotovo dar božanskim bitjem, ki domujejo v oblakih in ki prinašajo dež.⁷

Žrtvenike sem našel tudi na vrhu še delujočega ognjenika Santa Maria in iz pepela potegnil zoglenele ostanke kokoši. Tudi tu je bil pri nekem žrtveniku kamnit križ, ki pa, kot že omenjeno, gotovo ne pomeni krščanskega simbola. Ta darila so bila verjetno tudi namenjena bitjem, ki kakor duše umrlih živijo v oblakih, ali bogovom gora, ki so tudi gospodarji živali in hkrati predstavljajo zemljo kot rednico človeštva. (Schultze Jena)

Nedaleč od zadnjih hiš Chichicastenanga je z borovimi gozdovi pokrit grič, vrh katerega je eden najbolj znanih kičejevskih kulturnih prostorov. Sestavlja ga skupina grobo obdelanih kamnov in skal, razvrščenih v loku, sredi katerega pa stoji grobo oblikovan lik človeške postave z glavo, ki po svoji primitivnosti in telesnih razmerjih spominja na najbolj preproste postave z Velikonočnega otoka.

Tudi na tem prostoru sem bil priča kratkemu religioznemu ceremonialu z ognjem, svečami, kopalom in seveda molitvijo. Maliku pravijo domačini Pascual Abaj. Rafael Girard vidi v njem Boga plodnosti (zemeljska različica dvojnega boga Hunahpuja). Malika

⁷ Dr. Leonhard Schulze: *Leben, Glaube und Sprache der Quiche von Guatemala*, Jena 1993.

opisuje tudi Leonhard Schultze Jena, pozna ga pod imenom alšik nim, kar naj bi v molitvah domačinov pomenilo enkrat malika kot takega, drugič pa poduhovljeno bitje, ki naj bi ga malik le predstavljal.

V tem, drugem primeru naj bi si Indijanci to bitje predstavljali kot nekakega boga usode. Opis malika, ki ga podaja Schultze Jena, se precej razlikuje od slike, ki se nam kaže sedaj, saj govori o rokah s prsti in o nekaki ovratnici, na kateri je visela odrezana glava, pa tudi o uhanih.

V kolikor sploh gre za isti idol, navsezadnje je možno, da so ga Indijanci zamenjali, se ponuja razlaga, da so ga poškodovali nasprotniki majevske sinkretistične religije. Indijanci so mi pripovedovali, da so kip malika v petdesetih letih poškodovali pravoverni katoličani, ki se združujejo v organizaciji Accion Catolica. Schultze Jenov opis pa je zelo zanimiv še po drugi plati. Tananko taki, z odrezano glavo na vrvici okrog vratu so namreč mnogi kamniti kipi, ki so jih izkopali v nekropolah Sanagustinske kulture z juga Kolumbije, pa tudi mnogi indijanski kipi iz andskega kulturnega prostora.

134

Vedno znova se ponujajo primerjave, ki silijo v razmišljanje o skupnih duhovnih osnovah Srednje in Južne Amerike, o potovanjih indijanskih popotnikov in trgovcev, ki so prenašali in razširjali verske ideje. Primerjavam in navezovanju na predkolumbovske čase se ni odrekal tudi Rafael Girard, ki vidi v verskih običajih gvatemalskih Indijancev le rudimentarne paralele iz nekdanjih časov. Ko sem bil drugič v Chichicastenagu, sem si potovanje načrtoval tako, da sem prišel tja nekaj dni pred osemnajstim decembrom, ko slavijo praznik mesta, dan svojega patrona. Proslavljajo ga s procesijami, kjer člani indijanskih bratovščin (cofradias) po mestu prenašajo pisano okrašene svetnike, s plesi v maskah, umetnim ognjem in podobno. Ob tem potekajo seveda tudi vsi verski obredi, ki se dogajajo sicer vsako sestanjo soboto. Rafael Girard vidi v teh praznovanjih čaščenje boga sonca oziroma njegovih pojavnih oblik. V tem času - po jesenskem ekvinokciju se je bog plodnosti spet spremenil v svojo nebesno različico in se vrnil v nebo. Pozni jesenski in zimski meseci so v Srednji Ameriki sušno obdobje, polni sonca in hkrati čas počitka, torej tudi čas za praznovanja. Ne smemo tudi pozabiti, da je osemnajsti december čas, ki se zelo približa zimskemu solsticiju, zopet pomembnemu mejniku v letnem »življenju« sonca. Sončno božanstvo so po Girardu častili vedno v mestih, v ceremonialnih centrih, plodnostna božanstva pa v naravi, med polji, v tako imenovanih agrarnih templjih.

Sveta knjiga Kičejev Popol Vuh dvakrat opisuje pot dvojčkov v podzemlje in njuno vrnitev na nebo. Gotovo gre v tem primeru za alegorijo, ki pripoveduje o spreminjanju nebesne oziroma plodnostne različice vrhovnega božanstva. Pot v podzemlje je pač nadaljevanje dogodka, ko se v Chichen Itzi prikažejo sedmeri svetlobni trikotniki. Božanstvo oplodi zemljo, vendar mora premagati različne težave in sovražnike.

Rezultat končne zmage je obnovljena plodnost zemlje in vsega živega. To pa so osnove, na katerih je zrasla majevska civilizacija in njena duhovna podoba - majevska religija. Od olmeških časov pa do danes je šlo za iste stvari, za preživetje na koščku zemlje, iztrgane gozdu. Šlo je za deževje, ki mora pravočasno napojiti zemljo in omogočiti klitje koruze. Treba je bilo vedeti, kdaj je treba posekati gozd in posaditi koruzo. Toda nekako je bilo treba vse skupaj tudi razložiti, zato so nastajale zgodbe o bogovih, ki so prinašali ljudem znanje o civiliziranem načinu življenja, zgodbe o majevskih Prometejih, o bogovih, ki so nekajkrat ustvarili in uničili naš svet, se spuščali v svet podzemlja in se bojevali s temnimi silami. In Popol Vuh, knjigo, ki govori o tem potovanju so našli prav v Chichicastenangu, v tem zadnjem velikem in še živem majevskem verskem središču.

BESEDA O AVTORJU

ABOUT THE AUTHOR

Borut Korun, ki živi v bližini Velenja je študiral stomatologijo in dela kot zobozdravnik v Šoštanj. Opravil je tudi dva letnika etnologije in se ljubiteljsko posveča antropologiji. Zanimanje za stare ameriške kulture, ga je nekajkrat vodilo na pot po Srednji in Južni Ameriki. Napisal je nekaj potopisov od katerih je eden, Kondorjev klic posvečen potovanju po Kolumbiji, Ekvadorju in Peruju in srečanjem s prebivalci teh dežel, drugi z naslovom Kača in jaguar pa predvsem srednji Ameriki in deloma Kolumbiji. V tej knjigi sledi avtor starim mitološkim zgodbam in njihovemu prepletanju z izginjajočim kulturnim izročilom srednje-ameriških Indijancev.

Borut Korun, who lives near Velenje, studied stomatology and is a practising dentist in Šoštanj. Besides stomatology, he finished two years of anthropology and devotes much of his free time to nonprofessional anthropological research. His special interest in early American civilisations has taken him on journeys through Central and South America. He has written several travel books, one of them *The Call of the Condor*, dedicated to his journey through Columbia, Ecuador and Peru and his encounters with the people of these countries, their present situation and their Indian past.

135

SUMMARY

ENCOUNTERS WITH MAYA RELIGION

Agricultural Indian peoples, belonging to the Maya language family, live in Yucatan, in the south of the Mexican federal state Chiapas and in Guatemala. After the Spanish conquista their religious systems were destroyed or persecuted, but some of the basic elements of their ancient beliefs, mingled and interwoven with forcibly introduced Catholicism, have survived in astonishingly vivid forms. In some villages of Eastern Yucatan, i.e. in the federal state Quintana Roo the syncretist religious movement of the "Three Speaking Crosses" has endured. The movement originally developed as a spiritual rebellion of the Yucatan Maya in the middle of the 19th century and is called the War of the Casts by Mexican historians.

Another focus of Maya agricultural cult is the town Chichicastenango in the western part of the Guatemala highlands. The main town square between the churches of Santo Tomas and El Calvario has preserved many characteristics of Maya ceremonial centres. Each Saturday when it is market-day and especially when the people celebrate their patron, on December 18, the town revives due to crowds of neighbouring Indians, the Kiches, who perform various pagan rituals in catholic disguise.

The author has travelled the above mentioned countries extensively and witnessed rituals of Maya priests in the temples of East Yucatan and around altars in Kiche country.

RÉSUMÉ

LES RENCONTRES AVEC LA RELIGION DES MAYAS

A Yucatan, dans le sud de Chiapas, l'état fédéral mexicain, et au Guatemala vivent les peuples indiens agricoles appartenant à la famille linguistique des Mayas. Après la conquista espagnole, leurs systèmes religieux étaient anéantis et persécutés, pourtant,

les fondements des croyances anciennes, entremelés et confondus avec le catholicisme imposé, se maintiennent avec une incroyable vivacité. Dans certains villages de la partie est de Yucatan, dans l'état fédéral Quintana Roo, il s'est maintenu, jusqu'à aujourd'hui, le courant religieux syncrétiste des "Trois croix parlant", apparu comme le fondement spirituel de la révolte des Mayas de Jukatan au milieu du siècle précédent, nommée »La guerre des castes" par les historiens mexicains.

Le deuxième centre des cultes agraires des Mayas se situe dans la ville de Chichicastenango dans la partie ouest des massifs guatemaltèques. La place principale de la ville, entre les églises Santo Tomas et El Calvario, a sauvegardé les caractéristiques des centres cérémoniaux des Mayas. Tous les samedis, le jour de marché, et surtout le 18 décembre, le jour de la célébration de leur patron, la ville est animée par le grand nombre des Indiens des alentours, des Quichés qui pratiquent différents rituels païens déguisés sous la couverture catholique.

L'auteur de cet article a voyagé dans les pays mentionnés et il était témoin des rituels pratiqués par des prêtres maya dans les temples de l'est de Yucatan et autour des auteuls du pays des Quichés.